

RZECZPOSPOLITA
POLSKA

Urząd Patentowy
Rzeczypospolitej Polskiej

(12) **OPIS PATENTOWY** (19) **PL** (11) **221636**

(13) **B1**

(21) Numer zgłoszenia: **399170**

(51) Int.Cl.
B21H 1/14 (2006.01)
B21B 27/02 (2006.01)

(22) Data zgłoszenia: **14.05.2012**

(54)

**Sposób walcowania wyrobów typu kula,
zwłaszcza w wykroju spiralnym dwoma dyskami**

(43) Zgłoszenie ogłoszono:

25.11.2013 BUP 24/13

(45) O udzieleniu patentu ogłoszono:

31.05.2016 WUP 05/16

(73) Uprawniony z patentu:

POLITECHNIKA LUBELSKA, Lublin, PL

(72) Twórca(y) wynalazku:

ZBIGNIEW PATER, Turka, PL
JANUSZ TOMCZAK, Lublin, PL

(74) Pełnomocnik:

rzec. pat. Tomasz Milczek

PL 221636 B1

Opis wynalazku

Przedmiotem wynalazku jest sposób walcowania wyrobów typu kula, zwłaszcza w wykroju spiralnym dwoma dyskami.

Dotychczas znanych i stosowanych jest szereg metod wytwarzania kul, które wykorzystuje się w młynach kulowych lub łożyskach tocznych. Do najczęściej spotykanych zalicza się odlewanie, kucie matrycowe oraz walcowanie. Kule odlewa się ze stali zlewnej odlewanej do form trwałych wykonanych z metalu, tak zwanych kokili. Kucie matrycowe kul realizowane jest na ogół na prasach ciernych, z wykorzystaniem materiału wsadowego w postaci prętów ze stali o zwiększonej zawartości węgla i manganu. Bezpośrednio po procesie kucia na prasach mimośrodowych wykonuje się okrawanie wypływką. Największą wydajność przy wytwarzaniu kul uzyskuje się stosując proces walcowania skośnego. W czasie jednego obrotu walców uzyskuje się jedną kulę. W trakcie jednej minuty otrzymuje się 160 kul o średnicy około $\varnothing$ 30 mm lub 40 kul o średnicy około $\varnothing$ 120 mm. Kule walcowane są w walcarkach skośnych wyposażonych w dwa walce z naciętymi po linii śrubowej pojedynczymi bruzdami, na długości wynoszącej na ogół 3,5 zwoju. Osie walców są nachylone ukośnie względem osi materiału wsadowego – pręta pod kątem od 3° do 7° . Podczas walcowania walce obracają się w tym samym kierunku, materiał zaś obraca się w przeciwnym kierunku. Aby otrzymać dobre wyniki walcowania, średnica wsadu powinna wynosić około 0,97 średnicy gotowych kul. Średnica walców jest 5÷6 razy większa od średnicy kul. Informacje na temat walcowania skośnego kul przedstawione są w książce autorstwa Dobrucki W. „Zarys obróbki plastycznej metali”, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1975 r.

Znany jest również sposób walcowania poprzeczno-klinowego czterech kul opisany w książce autorstwa Pater Z. „Walcowanie poprzeczno-klinowe”, Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, Lublin 2009 r. Polega on na zastosowaniu dwóch płaskich narzędzi, które przemieszczając się przeciwnie kształtują kule z wsadu w postaci pręta, którego średnica jest równa średnicy kuli. Narzędzia stosowane do walcowania składają się z dwóch części: klina kształtującego i wkładki rozcinającej. Klin kształtujący ma typowy kształt, w którym wykonano wzdłużnie równoległe rowki klinowe o zarysie poprzecznym kołowym, które oddalone są od siebie na odległość mniejszą od średnicy wykonywanej kuli. W wyniku działania klina kształtującego otrzymywane są kule połączone łącznikami walcowymi o średnicy wynoszącej około połowy średnicy kuli. Rozcięcie ukształtowanych kul realizowane jest za pomocą wkładki rozcinającej, której działanie powoduje przekształcenie łączników w brakujące części kul. Charakterystyczne jest to, że w trakcie rozcinania kule rozsuwane są na boki przez rowki, które w tej części narzędzia rozmieszczone są pod kątem do kierunku walcowania – przemieszczania narzędzia klinowego.

Istotą sposobu walcowania wyrobów typu kula, zwłaszcza w wykroju spiralnym dwoma dyskami jest to, że półfabrykat w kształcie odcinka pręta o średnicy mniejszej od średnicy kształtowanej kuli umieszcza się w tulei prowadzącej, następnie wprawia się w ruch obrotowy tarczę dolną i tarczę górną ze stałą prędkością w przeciwnych do siebie kierunkach, po czym przesuwają się półfabrykat ze stałą prędkością w tulei prowadzącej pomiędzy tarczą dolną i tarczą górną o osiach prostopadłych do osi półfabrykatu, przy czym prędkość przemieszczania się półfabrykatu równa jest skokowi występów spiralnych umieszczonych na powierzchniach roboczych tarczy dolnej i tarczy górnej, następnie wprawia się półfabrykat w ruch obrotowy ze stałą prędkością i zagłębia się występy spiralne o klinowych powierzchniach bocznych w półfabrykat i oddziela się od półfabrykatu objętość materiału równą objętości kształtowanej kuli, po czym w wyniku oddziaływania występów spiralnych o wklęsłych powierzchniach bocznych o promieniu równym promieniowi kuli kształtuje się w kulę, zaś przy użyciu noży umieszczonych na końcowych występach spiralnych oddziela się całkowicie ukształtowaną kulę od półfabrykatu. Na obwodzie tarczy dolnej i tarczy górnej, znajdują się rozmieszczone symetrycznie trzy jednakowe tuleje prowadzące, w których umieszcza się trzy jednakowe półfabrykaty w kształcie odcinka pręta, przy czym na tarczy dolnej i tarczy górnej znajdują się trójzwojne występy spiralne, zaś przemieszczająca się obrotowo tarcza dolna i tarcza górna oraz poprzez jednoczesne przesuwanie się trzech półfabrykatów ze stałą prędkością w kierunku osi tarczy dolnej i tarczy górnej, kształtuje się jednocześnie trzy kule. Na obwodzie tarczy dolnej i tarczy górnej znajduje się od jednej do dziesięciu jednakowych tulei prowadzących.

Korzystnym skutkiem wynalazku jest to, że pozwala na plastyczne kształtowanie kul bezpośrednio z półfabrykatu w kształcie pręta, dzięki czemu eliminuje się operację cięcia półfabrykatu. Dodatkowo poprawiają się własności wytrzymałościowe tak wytwarzanych kul dzięki korzystnemu

uksztaltowaniu struktury. Dokladnosc walcowanych wedlug sposobu kul jest znacznie wieksza w stosunku do uzyskiwanej w procesach kucia. Wynalazek zwieksza rowniez wydajnosc wytwarzania kul w stosunku do uzyskiwanej w procesach kucia matrycowego i odlewania. Sposob ten jest uniwersalny i moze byc stosowany do wszystkich metali i stopow przeznaczonych do obróbki plastycznej.

Wynalazek, zostal przedstawiony w przykladzie wykonania na rysunku, na ktorym fig. 1 przedstawia widok z gory tarcz wraz z polfabrykatem w poczatkowym etapie procesu walcowania, fig. 2 – przekroj A-A poprowadzony wzdluz osi tarcz i polfabrykatu w poczatkowym etapie procesu walcowania, fig. 3 – przekroj czastkowy izometryczny tarczy i polfabrykatu w poczatkowym etapie walcowania, fig. 4 – widok z gory tarcz, polfabrykatu i uksztaltowanych kul w koncowym etapie procesu walcowania, fig. 5 – przekroj B-B poprowadzony wzdluz osi tarcz i polfabrykatu w koncowym etapie walcowania, fig. 6 – przekroj czastkowy izometryczny tarczy, polfabrykatu i uksztaltowanych kul w koncowym etapie walcowania, zas fig. 7 – przekroj czastkowy izometryczny koncowego etapu ksztaltowania kul w wykrojach wielozwojnych.

Sposob walcowania wyrobów typu kula, zwlaszcza w wykroju spiralnym dwoma dyskami polega na tym, ze polfabrykat $\underline{6}$ w ksztalcie odcinka pręta o srednicy $\underline{d}$ mniejszej od srednicy $\underline{D}_k$ ksztaltowanej kuli $\underline{10}$ umieszcza sie w tulei $\underline{5}$ prowadzacej, nastepnie wprawia sie w ruch obrotowy tarcze $\underline{1}$ dolna i tarcze $\underline{2}$ gorna ze stala predkoscia $\underline{n}_1$ w przeciwnych do siebie kierunkach, po czym przesuwaja sie polfabrykat $\underline{6}$ ze stala predkoscia $\underline{V}$ w tulei $\underline{5}$ prowadzacej pomiedzy tarcza $\underline{1}$ dolna i tarcza $\underline{2}$ gorna o osiach prostopadlych do osi polfabrykatu $\underline{6}$. Predkosc $\underline{V}$ przemieszczania sie polfabrykatu $\underline{6}$ rowna jest skokowi występow $\underline{3a}$, $\underline{3b}$, $\underline{3c}$ i $\underline{4a}$, $\underline{4b}$, $\underline{4c}$ spiralnych umieszczonych na powierzchniach roboczych tarczy $\underline{1}$ dolnej i tarczy $\underline{2}$ górnej. Nastepnie wprawia sie polfabrykat $\underline{6}$ w ruch obrotowy ze stala predkoscia $\underline{n}_2$ i zagłębia sie występy $\underline{3a}$ i $\underline{4a}$ spiralne o klinowych powierzchniach $\underline{7a}$, $\underline{7b}$ i $\underline{8a}$, $\underline{8b}$ bocznych w polfabrykat $\underline{6}$ i oddziela sie od polfabrykatu $\underline{6}$ objętość materiału rowna objętości ksztaltowanej kuli $\underline{10}$. Po czym w wyniku oddziaływania występow $\underline{3b}$ i $\underline{4b}$ spiralnych o wklęslych powierzchniach $\underline{11a}$, $\underline{11b}$, $\underline{12a}$ i $\underline{12b}$ bocznych o promieniu $\underline{R}$ rownym promieniowi kuli $\underline{10}$ ksztaltuje sie w kule $\underline{10}$. Przy uzyciu noży $\underline{9a}$ i $\underline{9b}$ umieszczonych na koncowych występow $\underline{3c}$ i $\underline{4c}$ spiralnych oddziela sie calkowicie uksztaltowana kule $\underline{10}$ od polfabrykatu $\underline{6}$. Na obwodzie tarczy $\underline{1}$ dolnej i tarczy $\underline{2}$ górnej, znajduja sie rozmieszczone symetrycznie trzy jednakowe tuleje $\underline{5a}$, $\underline{5b}$ i $\underline{5c}$ prowadzace, w ktorych umieszcza sie trzy jednakowe polfabrykaty $\underline{6a}$, $\underline{6b}$ i $\underline{6c}$ w ksztalcie odcinka pręta, przy czym na tarczy $\underline{1}$ dolnej i tarczy $\underline{2}$ górnej znajduja sie trójzwojne występy $\underline{3a}$, $\underline{3b}$, $\underline{3c}$ i $\underline{4a}$, $\underline{4b}$, $\underline{4c}$ spiralne, zas przemieszczajaca sie obrotowo tarcza $\underline{1}$ dolna i tarcza $\underline{2}$ gorna oraz poprzez jednoczesne przesuwanie sie trzech polfabrykatów $\underline{6a}$, $\underline{6b}$ i $\underline{6c}$ ze stala predkoscia $\underline{V}$ w kierunku osi tarczy $\underline{1}$ dolnej i tarczy $\underline{2}$ górnej, ksztaltuje sie jednoczesnie trzy kule $\underline{10}$. Na obwodzie tarczy $\underline{1}$ dolnej i tarczy $\underline{2}$ górnej znajduje sie od jednej do dziesieciu jednakowych tulei $\underline{5}$ prowadzacych.

Zastrzeżenia patentowe

1. Sposob walcowania wyrobów typu kula, zwlaszcza w wykroju spiralnym dwoma dyskami, **znamienny tym**, ze polfabrykat ($\underline{6}$) w ksztalcie odcinka pręta o srednicy ($\underline{d}$) mniejszej od srednicy ($\underline{D}_k$) ksztaltowanej kuli ($\underline{10}$) umieszcza sie w tulei ($\underline{5}$) prowadzacej, nastepnie wprawia sie w ruch obrotowy tarcze ($\underline{1}$) dolna i tarcze ($\underline{2}$) gorna ze stala predkoscia ($\underline{n}_1$) w przeciwnych do siebie kierunkach, po czym przesuwaja sie polfabrykat ($\underline{6}$) ze stala predkoscia ($\underline{V}$) w tulei ($\underline{5}$) prowadzacej pomiedzy tarcza ($\underline{1}$) dolna i tarcza ($\underline{2}$) gorna o osiach prostopadlych do osi polfabrykatu ($\underline{6}$), przy czym predkosc ($\underline{V}$) przemieszczania sa polfabrykatu ($\underline{6}$) rowna jest skokowi występow ($\underline{3a}$), ($\underline{3b}$), ($\underline{3c}$) i ($\underline{4a}$), ($\underline{4b}$), ($\underline{4c}$) spiralnych umieszczonych na powierzchniach roboczych tarczy ($\underline{1}$) dolnej i tarczy ($\underline{2}$) górnej, nastepnie wprawia sie polfabrykat ($\underline{6}$) w ruch obrotowy ze stala predkoscia ($\underline{n}_2$) i zagłębia sie występy ($\underline{3a}$) i ($\underline{4a}$) spiralne o klinowych powierzchniach ($\underline{7a}$), ($\underline{7b}$) i ($\underline{8a}$), ($\underline{8b}$) bocznych w polfabrykat ($\underline{6}$) i oddziela sie od polfabrykatu ($\underline{6}$) objętość materiału rowna objętości ksztaltowanej kuli ($\underline{10}$), po czym w wyniku oddziaływania występow ($\underline{3b}$) i ($\underline{4b}$) spiralnych o wklęslych powierzchniach ($\underline{11a}$), ($\underline{11b}$), ($\underline{12a}$) i ($\underline{12b}$) bocznych o promieniu ($\underline{R}$) rownym promieniowi kuli ($\underline{10}$) ksztaltuje sie w kule ($\underline{10}$), zas przy uzyciu noży ($\underline{9a}$) i ($\underline{9b}$) umieszczonych na koncowych występow ($\underline{3c}$) i ($\underline{4c}$) spiralnych oddziela sie calkowicie uksztaltowana kule ($\underline{10}$) od polfabrykatu ($\underline{6}$).

2. Sposob wedlug zastrz. 1, **znamienny tym**, ze na obwodzie tarczy ($\underline{1}$) dolnej i tarczy ($\underline{2}$) górnej, znajduja sie rozmieszczone symetrycznie trzy jednakowe tuleje ($\underline{5a}$), ($\underline{5b}$) i ($\underline{5c}$) prowadzace, w ktorych umieszcza sie trzy jednakowe polfabrykaty ($\underline{6a}$), ($\underline{6b}$) i ($\underline{6c}$) w ksztalcie odcinka pręta, przy

czym na tarczy (1) dolnej i tarczy (2) górnej znajdują się trójzwojne występy (3a), (3b), (3c) i (4a), (4b), (4c) spiralne, zaś przemieszczająca się obrotowo tarcza (1) dolna i tarcza (2) górna oraz poprzez jednoczesne przesuwanie się trzech półfabrykatów (6a), (6b) i (6c) ze stałą prędkością (V) w kierunku osi tarczy (1) dolnej i tarczy (2) górnej, kształtuje się jednocześnie trzy kule (10).

3. Sposób według zastrz. 1 i 2 **znamienny tym**, że na obwodzie tarczy (1) dolnej i tarczy (2) górnej znajduje się od jednej do dziesięciu jednakowych tulei (5) prowadzących.

Rysunki

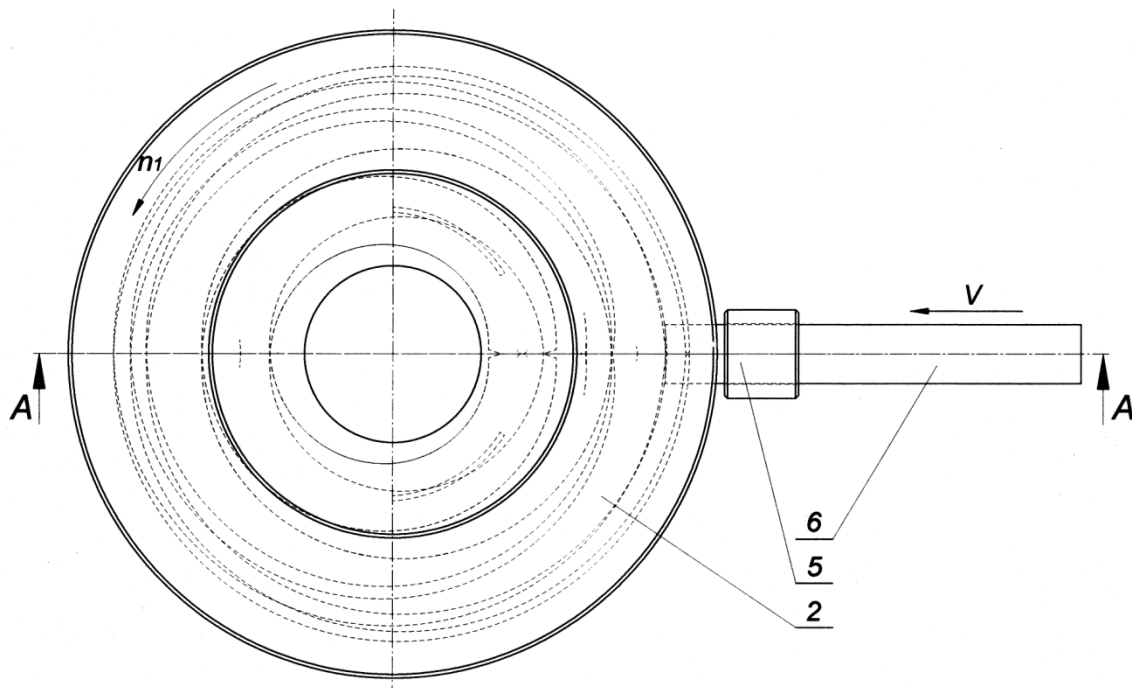

Fig. 1

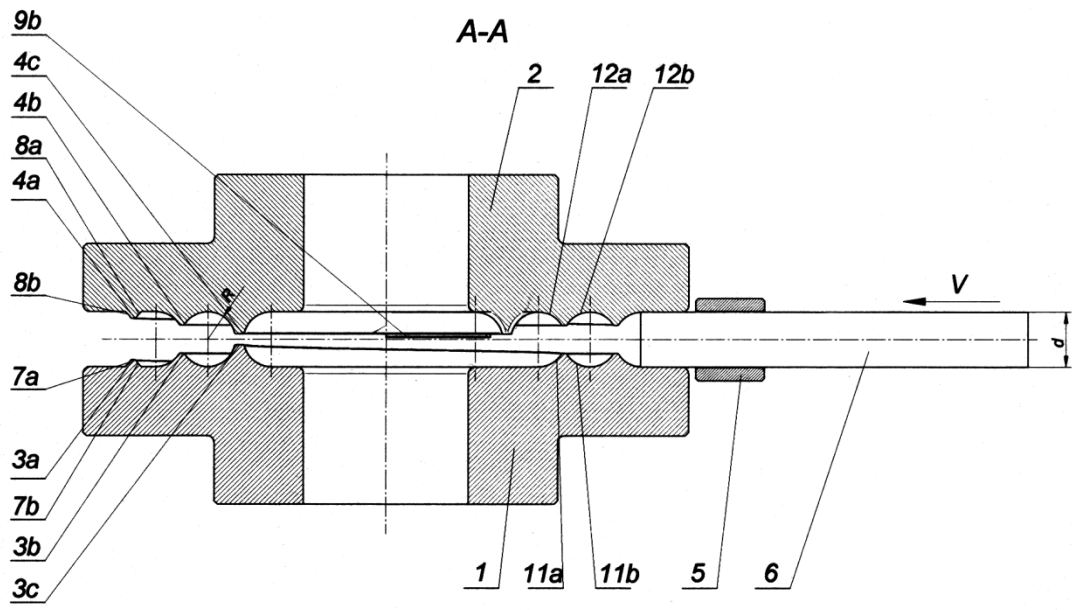

Fig. 2

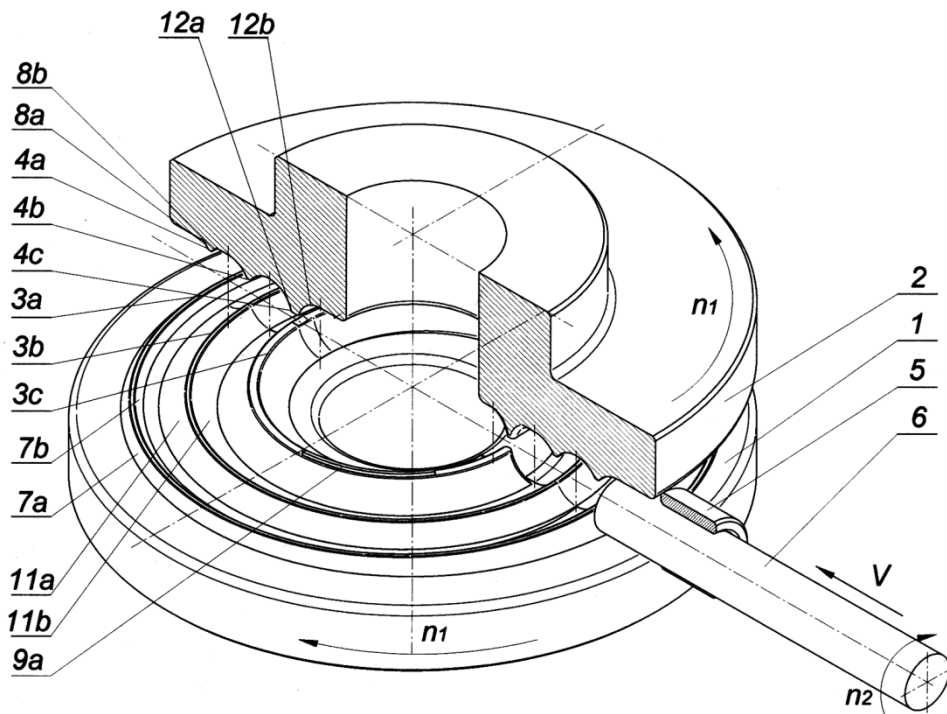

Fig. 3

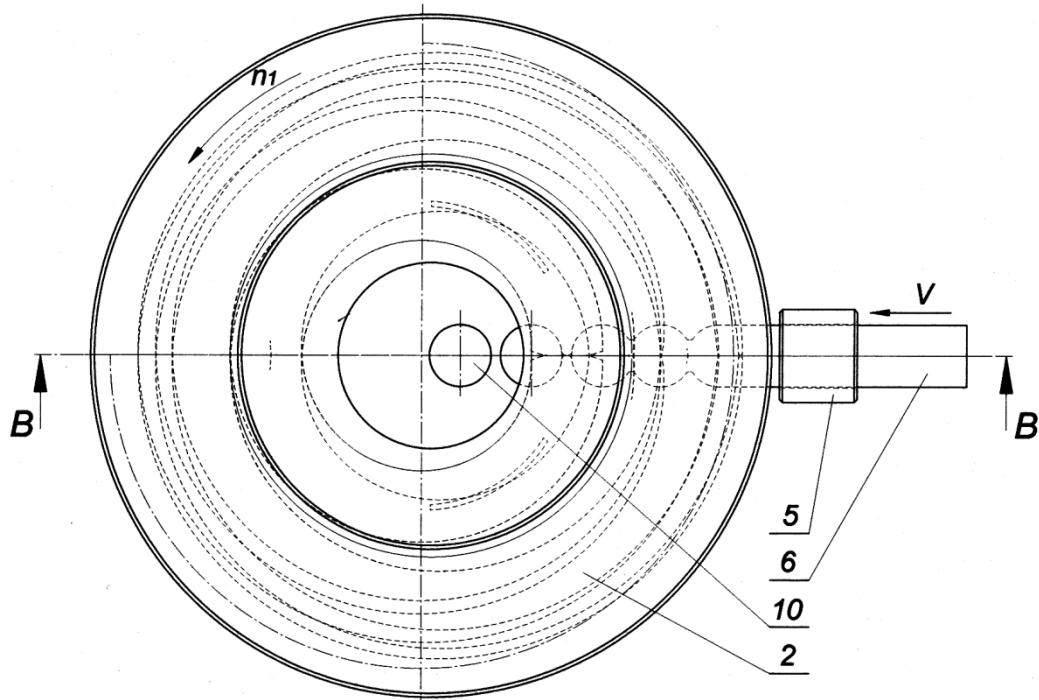

Fig. 4

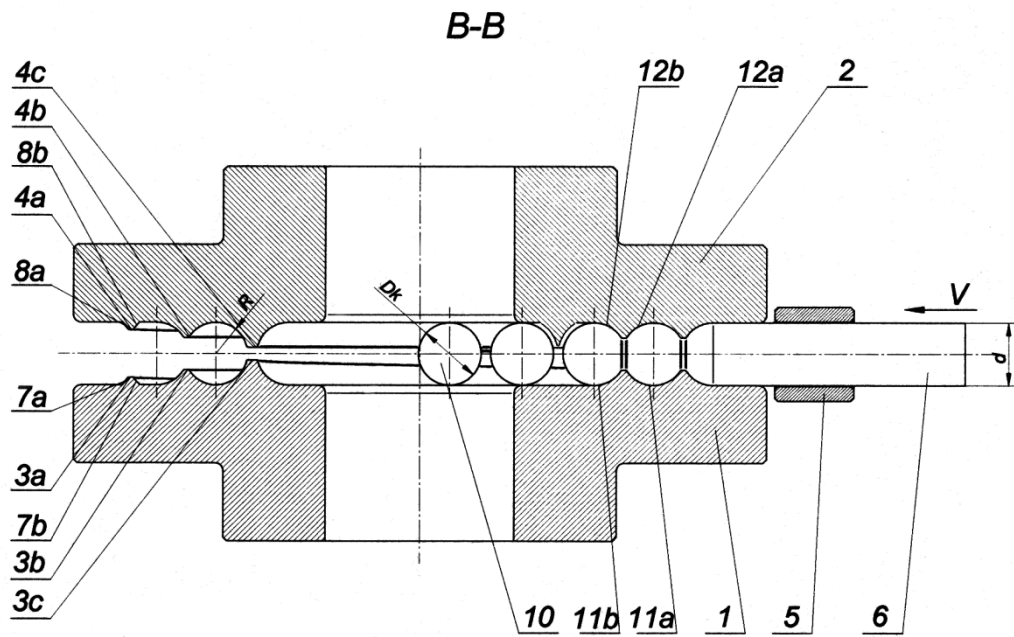

Fig. 5

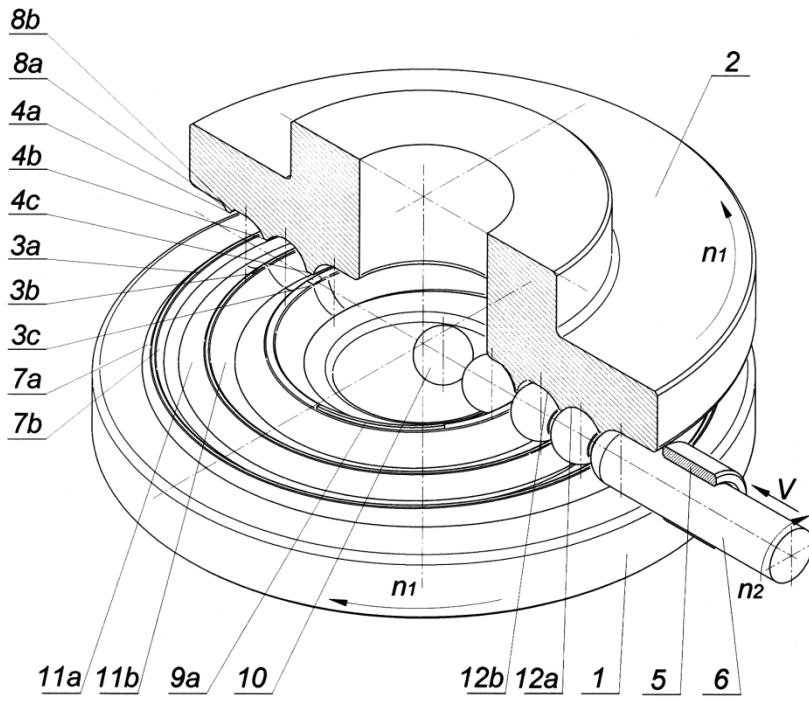

Fig. 6

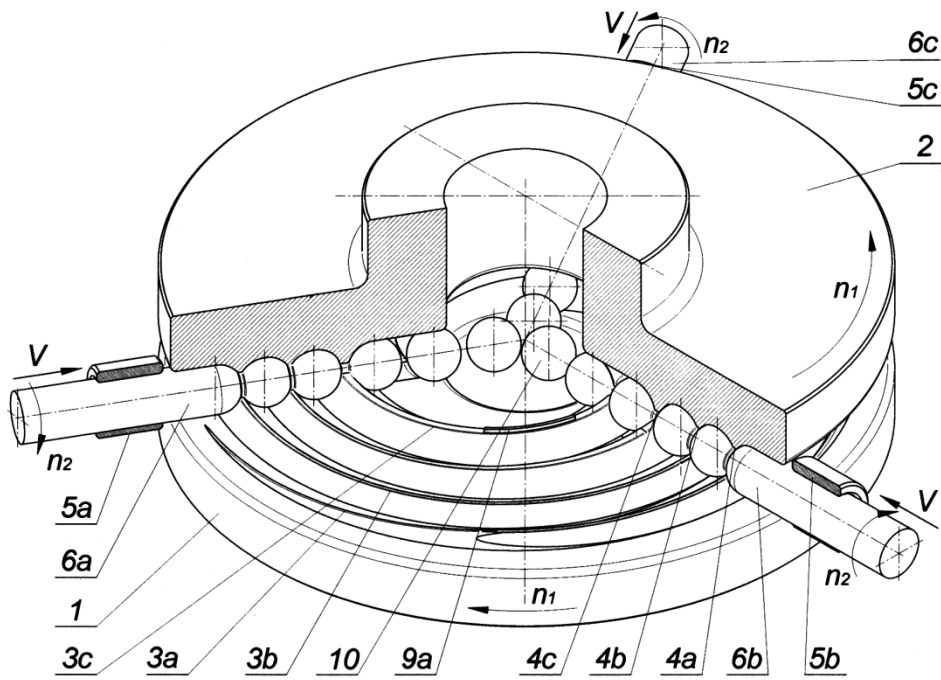

Fig. 7

